

Jaktprovsvérksamheten för retriever 1945–2015

Text: Gunnar Petersson • Vinjettfoto: Emma Karlsson

“Dock – det kan ej hjälpas, labradoren är en lyxjägarens hund, inte någon hemmavan svensk jakthund! Han är klappjakternas hund, men t.o.m i hemlandet England är hans rangplats där omstridd. Springern har lika stor plats i den engelska jägarens hjärta som labradoren, därtill kommer att springern både genom sitt livligare temperament, mindre storlek och glada vakna intellekt mera är var-mans-hund än hans större och något tungsinta kusin.”

Ovanstående citat är hämtat från en artikel av greve Mårten Kalling, i Svenska Spanielklubbens årsskrift 1946. Artikeln i sin helhet kan ses som ett tidsdokument över dåtidens syn på jakt- och jakthundar. Om Mårten Kalling själv kan sägas att han ägnade ett långt liv åt jakt och jakthundar under en tidsepok som skiljer sig åtskilligt från vår egen. Kalling var också en av förgrundspersonerna när såväl SKK (1889) som SSRK (1945) bildades. Mest känd är han ändå som setter- och taxman.

Kallings beskrivning av labradoren är dock jaktligt sett korrekt och beskrivningen äger naturligtvis sin giltighet också för de övriga brittiska retrieverraserna.

Det brittiska ursprunget

Brittiska jakthundraser är hårt specialiserade till skillnad från flertalet kontinentala raser. När den engelska överklassen gick på jakt med sina stående fågelhundar (setter och pointer) krävde man perfektion av dessa som fågelhundar och ansåg det därför olämpligt att också kräva apporteringsfärdigheter av dessa. I stället utvecklade man ytterligare en hårt specialiserad grupp av jakthundar, nämligen retrieverraserna vars enda jaktliga uppgift var att apportera. Under senare delen av 1800-talet började dock intresset för jakt med stående fågelhundar att något falla tillbaka till förmån för klappjakterna. Denna nya jaktform var som klippt och

skuren för det sociala umgänget i den brittiska högreståndsmiljön och det är här som retrieverrasernas huvudsakliga arbetsuppgifter finns också i dag. En vapenteknisk utveckling medverkade också till det ökade intresset för klappjakter. Moderna bakladdningsbössor var en nödvändig förutsättning för att klappjakter skulle vara meningsfulla.

En intressant fundering i sammanhanget är, hur hårt specialiserade jakthundraser som retrieverraserna, efterhand av många har kommit att uppfattas som allroundhundar också utanför jaktens områden. Förklaringen är ganska enkel. Retrievers arbetsmiljö som jakthund ställer höga krav på såväl mentalitet som följsamhet och dressebarhet. Det krävs också stor arbetskapacitet och sökvilja hos dessa hundar. Hundar med dessa egenskaper kan naturligtvis göras användbara för många olika uppgifter också utanför de rent jaktliga. Det är då viktigt att ha i minnet att för retrievers del är det jaktens villkor och krav som skapat mångsidigheten såväl inom som utanför jaktapportörens verksamhetsfält.

Retrievern i Sverige före 1945

Retrievern gjorde sin entré i Sverige omkring år 1900 och dess användning i jaktliga sammanhang finns åtminstone dokumenterad under 1920–1930-talen och framför allt då på de skånska godsen där de användes som apportörer om än i liten skala. Det rörde sig säkert om få exemplar men det var på den tiden inte så vanligt att hundarna registrerades (s.k. pappershundar) och framför allt inte hela kullar.

I Mårten Kallings bok *På gröna stigar* kan följande vara av intresse att läsa då det beskriver retrievern som jakthund i Sverige långt före Spanielklubbens tillkomst. ”Tvenne av Kristianstadsortens storjägare betjänar sig av respektive cockerspaniels och labrador-retrieverhundar vid så gott som all jakt.” I ett annat stycke i samma bok skriver Kalling ”De flesta känner vorstehhundens värde som yrkesjägarens dagliga hjälpredda i brydsamma situationer, färre är de som förstå spaniels och än färre labradorhundens rätta användning och stora värde som apportörande jakt-hundsras. De har medfödda anlag för apportering, vilka endast väntar på sin utlösning!” Vidare skriver Kalling ”Låt oss hoppas, att en vidgad kännedom om den apportörande hundens användning alltmer skall vinna förståelse hos den allmänne jägaren.”

I detta avseende har Mårten Kalling blivit bönhörd!

Svenska Spanielklubben (för spaniels, retrievers och wachtelhund) bildades 1945 och associerades med SKK den 26 september samma år. Några dagar senare hölls det första jaktprovet på det Klinckowströmska godset Stafsund och ”genomfördes med 7 stycken hundar av raserna labrador (2), springer (2) och cocker (3) och illustrerade dessa på det mest eklatanta sätt den ringa kunskap som finns i vårt land, hur en spaniel skall handhas under jakt i vår omväxlande terräng” för att citera en av domarna.

Retrievern gjorde således debut i Sverige vid ett jaktprov för spaniel då

vi ännu inte hade några specifika jaktprovsregler för retriever. I klubbens årsbok 1946 skriver Kalling vidare om retrievern ”ytterst få äro användta till den uppgift inom jakten som blivit rasens specialité – apportering. Greve Nils Wachtmeisters unga Musti (e Aspens Zingaro u Laika av Oppensten) är den enda på bruksprov prisbelönta labrador vi äga”. Och priset tilldelades således denna labrador vid ett spanielprov!

De första proven och provreglerna för retriever

1957 började så smått en ny era i klubbens historia. För första gången prövades retriever efter egna provregler utarbetade av jägmästare Stig Onnerfelt, som också dömde det första retrieverprovet på Lyckås utanför Huskvarna i Småland. Spaniel och retriever gjorde tillsammans 29 starter och provet var därmed det största som dittills arrangerats.

Onnerfelts kommentarer efter detta prov återges här in extenso: ”Bedömningen av den åtta nummer starka retrievergruppen var utan tvekan min intressantaste uppgift som domare hittills, bl a därför att densamma för första gången skulle dömas separat från övriga apportörande hundar. Glädjande nog tror jag mig ha funnit att den vid Lyckås tillämpade provningsordningen med några smärre justeringar torde stå ganska nära idealet och ge fullt betryggande utslag beträffande hundarnas duglighet samtidigt som den ger åskådarna bättre möjlighet att följa provets gång än vid övriga spanielprov. Tyvärr förefaller dock det ’stora’ spårprovet, som vi hoppats så mycket av, vara alltför tidskrävande och opraktiskt för att väl smälta in i sammanhanget. En återgång till kaninsläpen i någon modifierad form torde även för retrieverproven vara önskvärt, om proven skall kunna genomföras under rimlig tid. Det är icke spårslängden som är avgörande för bedömningen av spårhundens kvalitet utan spårets svårighetsgrad och hundens sätt att lösa förekommande svårigheter. Bland det som glädde mig

mest var retrievernas vattenglädje och genomgående goda näsor. Svagheterna i avlämning och lydnad äro mer att betrakta som en naturlig följd av att ett separat retrieverprov tidigare saknats. Dagens stjärnor voro Apports Ali och bohémen Casper, som stodo så nära fulländningen som jakthundar man kan begära och med 100%-ig effektivitet löste sina uppgifter. Därefter fäste jag mig kanske mest vid en prislös golden, Apports Ascot, som vore ett strålande råämne för en intresserad och trägen jägare men som för dagen var utan chans. Sist men icke minst gläder det mig att eleverna vid Öster-Malma nu fått chansen att med Apports Ali för sina ögon lära sig vad det i praktiken betyder för viltvården att ha tillgång till en effektiv och vädresserad apportörande hund. Alis ägare och förare, jägmästare Lambart von Essen, fick också välförtjänt mottaga hederspriset till bästa förare för sin prestation att själv dressera och föra fram sin utmärkte hund.”

En tanke som lätt infinner sig inför Onnerfelts entusiasm över hundarnas prestationer är att hundmaterialet måste ha bestått av genuina jakthundar från en tid då uppdelningen mellan utställningshundar och jakthundar ännu inte hunnit slå igenom i någon högre grad. Av detta och andra referat från den första tiden med retrieverprov får man också intrycket att golden och labrador var jämgoda utan dominans åt ena eller andra hållet men antalsmässigt dominerade golden stort.

Proven tillgick på följande sätt.

Spårning: Hunden prövades på blodspår 200 meter långt (inkl 100 m, skl 400 m) med en klöv vid spårslutet.

Apportering: Hunden prövades på en ruta 150x60 m där föraren fick röra sig efter områdets mittlinje. Fem vilt var utlagda och hundarna skulle finna minst tre vilt för godkänt betyg. Tid 12 minuter. Man använde ny ruta för varje hund.

Vattenarbete: Hunden skulle apportera en and som samtidigt med skott kastades i vassen (i skl två ånder).

Lydnad: Lydnaden bedömdes i samtliga moment och betygsattes separat.

Poängsystem tillämpades.

Denna provtyp kom, med en del modifieringar, att leva kvar till 1975. Jag tycker att Stig Onnerfelt lyckades väl med utformningen av dessa de första retrieverreglerna och hans kunskap och kompetens som regeltmakare har inte tillräckligt uppmärksammats.

Han var, som också framgår av hans kommentarer efter första provet, inte främmande för att byta ut blodspåret mot ett kaninsläp och så skedde sedermera. Efter genombrottet 1957 gick utvecklingen snabbt och 1958 arrangerades tre prov på skilda håll i landet och antalet starter ökade markant. En detalj som dagens provdeltagare kanske finner intressant gäller viltet som kom till användning. Det dög inte med måsar och kråkor utan det skulle vara fasan, and och kanin i ukl och ökl medan det däremot mycket väl kunde förekomma råv, katt eller hög i skl.

De två stjärnorna från 1957, Apports Ali (golden) och Casper (labrador), skulle de närmaste åren följas av Apports Ambassadeur, Hedetorpets Amigo, Knalles Othello och Vestvollens Lady och många fler.

Reviderade provregler

Proverksamheten ökade i takt med att nya lokalavdelningar bildades och i slutet av 60-talet arrangerades fem prov

årligen med ett betydande antal starter. 1968 var det så dags för en första översyn av reglerna från 1957.

Dels ville man få en bättre möjlighet att bedöma samarbetsvilja och stresstålighet i samband med skottlossning och fallande vilt. Dels ville man göra proven mindre arbetskrävande för arrangörerna. Nu följde några år av experimenterande där man sökte sig fram på olika vägar. Man utnyttjade det då relativt nya viltspårprovet som inträde vid start på jaktprov. Därmed kunde man slopa spårmomentet vilket underlättade en hel del. Man lossade flera skott och kastade vilt och prövade dirigering osv.

1969 ersatte man segrarklassen med en elitklass och kvalitetsbedömning. För första gången infördes nu också ett prov där hundarna fick arbeta vid praktisk jakt. Provet kallades klappjaksprov och var därmed klubbens första A-prov.

Breanäs 1973

Med 70-talet kom de verkligt höga deltagarsiffrorna, vilket dock på intet vis innebar att retrieverns användning som jakthund ökade i motsvarande grad. Proven kom att domineras av deltagare som själva inte utövade jakt utan var mer intresserade av hundsporten som sådan. Till detta bidrog naturligtvis det förhållandet att en retriever, till skillnad från flertalet andra jakthundar, väl låter sig tränas också av dem som inte själva jagar. Det hela växte till ett slags

folkrörelse där deltagarna for land och rike kring med sina hundar under provsäsongen. Jaktträningsskurser kom i gång i enskilda eller i klubbens regi, vilket medverkade till bättre resultat vid proven. Efterhand fick man slopa kravet på att varje hund skulle ha ny fältruta och man började använda två rutor, en för hundar och en för tikar.

Hela 70-talet präglades av en intensiv debatt om jaktprovsreglerna och deras utformning. Till detta bidrog inte minst att proven, trots vidtagna åtgärder, ur arrangörssynpunkt höll på att växa klubben över huvudet. Begreppet begränsade prov var ännu inte uppfunnet. Prov med olika moment förlagda till olika terrängavsnitt var en tungrodd apparat när deltagarantalet steg mot de 100.

Bedömningsmässigt innebar proven också att olika domare dömde de olika momenten och att varje hund således bedömdes av ibland upp till fyra domare. Detta innebar att ingen domare fick någon helhetsbild av de deltagande hundarna vilket är en allvarlig brist vid all hundbedömning.

Vid en domarkonferens i Breanäs 1973 diskuterades den danska modellen av prov, där en domare dömde hundarna rakt igenom på ett och samma ställe. Provformen hade med gott resultat tillämpats i Danmark i flera år.

En kommitté fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till regler och var snart färdiga med sitt arbete.

Av den "danska" modellen återstod nu provuppläggningsen till vilken fogats ett helt nytt bedömningssystem där egenskaperna utgjorde det centrala. Regelförslaget var resultatet av ett radikalt nytänkande och provbestämmelserna var nu redan från början anpassade till egenskapsbedömning, till skillnad från flera andra momentprov som i efterhand konverterats till egenskapsbedömning, vilket ofta blir sämre.

Av flera orsaker kom det dock att dröja till 1976 innan bestämmelserna var helt klara och godkända av SKK.

Den nya provformen uppfattades som mycket radikal och nästan provo-

kativ och vållade hårda strider mellan företrädare för den gamla modellen och den nya. Det nya bestod i en betydligt friare uppläggning utan uppdelning i arbetsmoment. Dessutom hade man avskaffat poängsystemet, som provdeltagarna sedan lång tid vant sig vid. Undra på att provfolket reagerade. Hundfolk är omvittnat konservativa. I stället för det gamla provet, där hundarna i olika moment skulle lösa vissa uppgifter, innehöll nu reglerna en katalog över de egenskaper som är önskvärda hos retrievern som jakthund och som alla skulle provas.

Inledningsvis skulle denna nya provform vålla en hel del problem för alla inblandade parter, dvs för domare, provdeltagare och funktionärer. Efter ett par års inkörning började det hela dock att fungera.

Vad var nu förtjänsterna med den nya provformen? Jo, vi fick ett prov som mera liknade vad som kan förekomma vid praktisk jakt. Men också ett prov som möjliggör bedömning av de egenskaper som är väsentliga för en retriever.

En bedömningsform där man bedömer egenskaperna i stället för hur hunden löser en uppgift ansluter sig mera till ett modernt synsätt på hur jaktproven skall vara konstruerade för att fylla sin uppgift som vägledning i avelsarbetet.

Dessutom fick vi en provform som var bättre för arrangörerna och klart åskådardvänliga.

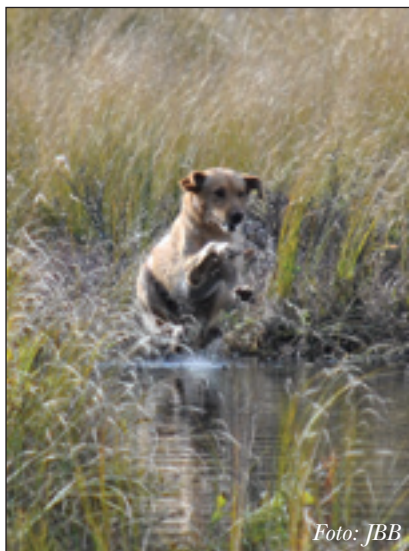

Foto: JBB

Var det då inga nackdelar alls med de nya proven? Jo, faktiskt. Det kräver betydligt mer av analytisk förmåga från domarens sida att rätt bedöma rätt egenskap och här återstår en hel del att göra om vi fullt ut vill utnyttja resultaten från jaktproven i avelsarbetet. Det finns dock inget som tyder på att SSRK har något intresse av den saken.

Den friare provuppläggningen kräver mer omdöme av såväl domare som provledare och vi har med åren kunnat se hur det också går mode i provuppläggningarna och det är ingen överdrift i att påstå att proven fortfarande uppvisar alltför stora kvalitetsmässiga variationer.

Vid större prov med flera domare och provplatser uppstår ibland irritation hos deltagarna när uppläggningen och terrängförhållandena inte är identiska. Detta har väl mest sin orsak i att deltagarna upplever proven som tävlingar och att olika förutsättningar mellan provplatserna uppfattas som orättvisa. En annan väsentlig del i detta sammanhang är att de jämförelser vi gör är utifrån våra mänskliga värderingar som inte alltid överensstämmer med hur våra hundar fungerar.

Det gemensamma för alla jaktprov är dock att under jaktliknande former bedöma hundarnas jaktegenskaper till ledning för avelsarbetet och det tävlingsmässiga får komma i andra hand.

I samband med regeländringen bytte också klappjaksprovet namn till praktiskt jaktprov och fick därvid också en bredare omfattning än enbart klappjakt. Tanken var att även jaktformer såsom sträckskytte på änder och duvor borde kunna utnyttjas för att pröva retrievernens egenskaper. I praktiken kom dock även sanitetsjakt på mås- och kråkfågel att utnyttjas. Numera sker dock proven vid normala jakter på drivna änder och fälthägn på ett bra sätt även om bedömningarna varierar mer än önskvärt.

Som slutomdöme om konferensen i Breanäs vill jag påstå att de praktiska resultaten av domarkonferensen i Brea-

näs var något av det mest konstruktiva som hänt i klubbens jakthundshistoria så långt.

Efter introduktionen av de nya reglerna har dessa varit föremål för justeringar med fem års intervaller med bl a ny klassindelning, men i allt väsentligt är reglerna utformade efter samma grunder som vi arbetat med sedan 1976. Detta innebär dock inte att vi i dag har exakt samma syn på retrievernens egenskaper som för 40 år sedan. Alla som följt utvecklingen under ett antal år vet att det inom ramen för reglerna sker en ständig process där tyngdpunkter mellan olika egenskaper förändras och bedöms olika av domarkåren. En trend av varaktigt slag är t ex att vi efter hand har krävt allt större samarbetsvilja och följsamhet hos våra hundar. Vi har större krav på att hundarna inte skall störa eller låta sig störas av andra medagerande hundar. Hunden skall kort sagt finnas till hands men inte kräva insatser från föraren för att kontrolleras och för att vara effektiv. Domarna är numera också betydligt noggrannare med att kontrollera att hunden inte är hård i munnen.

Antalet starter vid våra B-prov har sedan 90-talet legat på mellan 3000 och 4000 per år vilket är imponerande och troligen gör SSRK till världens största arrangör av retrieverprov. Provdeltagarna är dock till största delen inte jägare och det är inte negativt i och för sig. Såväl hund som hundägare mår bra av att arbeta och många har funnit en meningsfull fritidssysselsättning tillsammans med sin hund och detta är värdefullt.

I nästa nummer följer en beskrivning om hur A-provsverksamheten har utvecklats. ■

